

Čez tisoč angleških letal metalo bombe na Kolin

Bombe zantile ogromne požare v industrijskem središču Porenja. Velika ruska zmaga na fronti pri Harkovu. Moskva poroča, da so Nemci izgubili 90,000 vojakov v bitkah na tej fronti. Tri japonske podmornice invadirale Sydney, avstralsko luko. Ljute bitke med Kitajci in Japonci v provinci Čekiang se nadaljujejo

London, 1. jun.—Tu so naznačeni, da je 1250 angleških bojnih letal in metalo bombe na Kolin, industrijsko središče v Porenju, v noči od sobote do nedelje. To je bil največji letalski napad na nemško mesto, odkar je bila vojna.

Bombe, katere so vrgli angleški letalci, so povzročile ogromne požare. Tri četrtine Kolina je v plamenih, ki so se jasno videli v nedeljo z evropskega obzora. Angličani so v teku bombardiranja vrgli čez šest milijonov zapalnih in razstrelivih bomb.

Melbourne, Avstralija, 1. jun.—Tri japonske podmornice so se stopile v luko Sydney in napadle jo, da so bile vse tri poplajene. Eno manjšo ladjo v luki so podmornice napadle in potopile.

Sydney je največje avstralsko mesto in glavna zavezniška pomorska baza v južnozpadnem Pacifiku.

Moskva, 31. maja.—Tu poročajo, da je ruska vojska v bitkah na fronti pri Harkovu, industrijskem središču Ukrajine, trajala devetnajst dni. Nemci so izgubili 90,000 vojakov v bitkah. Številno vključuje tudi ujetje vojakov.

Ameriški bombniki in podmornice so potopile štiri japonske bojne ladje in transporte v zapadnem delu Pacifika, tri druge pa poškodovale.

Kairo, Egipt, 29. maja.—Britski in osiščni tanki, mobilno topništvo in bojna letala so v akciji na širokem pasu libijske puščave, ki se razteza od El Adema do Tobruka, trdnjave, ki je v britskih rokah. Osiščne oklopne enote naskakujejo pozicije britskega vojskovanja pri Bir Hacheim, ki leži 50 milj južno od obrežja. Vsi naskoki na te pozicije so bili odbiti.

Rim, 29. maja.—Messina, pristanišče mesto v Siciliji, je bila tarča britskega bombardiranja iz zraka, poroča vrhovno poveljstvo. Angleške bombe so padle tudi na Syracuse in Cataniyo, ki pa niso povzročile velike škode.

Mexico City, 28. maja.—Mehika je dejansko v vojni z osiščem, dasti predsednik Manuel Avila Camacho še ni podal formalne deklaracije. Zunanji minister je naznanil, da so bili mehiki diplomati v tujini formalno obveščeni, da se Mehika smatra za vojno zaveznico združenih narodov.

Camacho je v svojem govoru v kongresu dejal, da je Mehika v vojni z osiščem od 22. maja, ko so člani njegovega kabineta izrekli za pridružitve k zaveznikom. Eno uro po njegovem govoru so poslanci dobili poziv, naj odobre vojno napoved.

Cetniki ubili italijanskega polkovnika

Bern, Švica, 29. maja.—Poročilo iz Rima se glasi, da so jugoslovanski četniki ubili polkovnika Tomassa Latina in pet drugih italijanskih vojaških častnikov pred nekaj tedni. Latini je bil adjutant kralja Viktorja Emanuela. To je že drugo poročilo o napadu četnikov na italijanske vojaške častnike. Prvo se je glasilo, da so četniki ustrelili Vezia Orezija, načelnika fakultetne policije v Zadru.

Zaščita konvojev na Arktiku

Rusija ne sme biti odrezana od pomoči

Stockholm, Švedska, 29. maja.—Nemški napadi na ameriške in britske konvoje na Arktiku morajo biti ustavljeni, da se dotok orožja, streliva in druge bojne opreme v Murmansk, sovjetsko luko, ne pretrga. To je mnenje švedskega vojaškega veščaka Malcolma Lillehaaka. To mnenje vsebuje članek, ki ga je objavil v reviji Handelstidning.

Lillehaak pravi, da mora Rusija še nadalje in v večjem obsegu dobiti pomoč od zaveznikov, da se bo lahko uspešno borila proti Hitlerjevi oboroženi sili. "Poraz Rusije bi bil katastrofa za zaveznike," pravi v svojem članku, ki vsebuje tudi trditve, "da je Švedska v nevarnosti napada."

Lillehaak je uverjen, da se osiščne sile pripravljajo za sunek proti Indiji. Ako hočejo zavezniki preprečiti ta sunek, morajo poslati močno oboroženo silo tja in začeti ofenzivo na drugih frontah.

Drugi vojaški veščaki, ki so študirali operacije nemške bojne mašine pravijo, da je sedanja nemška ofenziva na Krimu uvod v splošno, katero je Hitler nedavno napovedal v svojem govoru. On bo vrgel tristo vojaških divizij na ruske fronte, da zlomi odpor ruskih armad. Hitler ve, da mora zmagati v tem letu in s tem ciljem na vidiku se bodo vršile vojne operacije. Ako ne zmagava v tem letu, je usoda nacijske Nemčije zapečatená.

Akutno pomanjkanje delavcev v Nemčiji reflektira obseg zmanjšanja delovne sile, da se poveča oborožena sila. Ko je bila nacijska ofenziva v Rusiji na višku preteklo leto, se je tam nahajalo petnajst nemških armad—pet oklopnih in deset pehotnih.

Vlada zaseže patente osiščnih držav

Washington, D. C., 29. maja.—Urad za zaščito tuje lastnine je naznanil, da bo vlada kmalu zasegla patente osiščnih držav. Metode glede procedure še niso bile določene, toda domneva se, da bodo vsi patenti, ki jih posedujejo sovražni tujci, postali vlada lastnina. Prvi bodo zaseženi patenti, ki so važnega pomena v ameriških vojnih napravah, potem pa pridejo drugi na vrsto.

Filmski igralec John Barrymore umrl

Hollywood, Cal., 30. maja.—John Barrymore, filmski in gledališki igralec, je danes umrl. Podlegel je boleznim na jetrih, kateri so se pridružile druge komplikacije. Pri njemu je bil njegov brat Lionel, ki je tudi filmski igralec, ko je umrl. Smrt je prišla po več urah nezavesti. Barrymore je bil star 60 let.

Prebivalci San Francisca dobili plinske maske

San Francisco, Cal., 29. maja.—Jack Helms, direktor civilne obrambe, je naznanil, da je prejelo 54,800 plinskih mask, ki bodo razdeljene med prebivalce. Policaji, gasilci in člani reševalnih oddelkov so že prej dobili maske.

MURRAY Odstavljen kot uradnik UNJE UMWA

Konflikt med njim in Lewisom se poostri

BORBA ZA KONTROLO RUDARSKE UNIJE

Washington, D. C., 29. maja.—Philip Murray, predsednik Kongresa industrijskih organizacij, je namignil, da bo apeliral na člane rudarske unije UMWA, naj nastopijo proti Johnu L. Lewisu, predsedniku te unije, v znak protesta, ker ga je odstavil kot podpredsednika. Murray je v razgovoru z reporterji ostro obsodil Lewisovo akcijo. "O pravičnosti ali krivini Lewisove akcije bodo končno odločili člani rudarske unije," je dejal Murray.

Murrayjeva izjava pomeni, da bo apeliral na konvencijo rudarske unije, ki se bo vršila v prihodnjem oktobru v Atlantic Cityju, N. J., naj zavzre Lewisov odlok. Očitno je že zdaj, da ne more biti nobenega kompromisa med Murrayjem in Lewisom, ki sta bila več let tesna prijatelja. Prepud med njima se je povečal in vse kaže, da se ne da premostiti.

Na vidiku so kot posledica preloma med Murrayjem in Lewisom druge možnosti. Lewis bo najbrže skušal potegniti rudarsko unijo iz CIO, organizacije, katero je pomagal ustanoviti. Murray, ki ima oporo pri največjih unijah CIO, bo morda ugnal Lewisov vpliv v delavskem gibanju v borbi za "kontrolno rudarske unije. Oba sta znana kot bojevnik, dasti se v taktiki razlikujeta. Lewis zadaja direktne udarce svojim nasprotnikom, dočim Murray zmaguje v bojih s svojo strategijo.

Lewis je odstavil Murrayja kot podpredsednika UMWA v smislu določbe v ustavi te unije, ki mu daje oblast odstraniti vsakega uradnika "zaradi odpora ali kakega drugega tehtnega vzroka." Kot razlog za odstavitev je Lewis navedel izvolitev Murrayja za predsednika jeklarske unije, ko je ta imela svojo prvo ustavno konvencijo v Clevelandu, O., zadnji teden. Kot predsednik te unije, bo Murray prejel letno plačo \$20,000. On ne prejema nobene plače kot predsednik CIO, dobival pa je \$18,000 na leto kot podpredsednik UMWA.

Murray je v svojem govoru po izvolitvi za predsednika jeklarske unije dejal, da želi ostati podpredsednik UMWA, dokler ne poteče njegov termin, odpove pa se plači. Lewis je imenoval na Murrayjevo mesto Johna O'Learyja iz Pittsburgha.

Kaj je s sodnijskim postopanjem proti Coughlinu?

Washington, D. C., 29. maja.—Tukaj poročajo, da je katoliški nadškof Edward Mooney iz Detroita dal justičnemu tajniku Biddlu častno besedo, da se "father" Coughlin ne bo bavil s politiko do konca vojne s pogodjem, da justični department ustavi vsako postopanje napram Coughlinu. Ta vest ni potrjena z nobene strani. Medtem pa je justični tajnik Biddle rekel zadnji teden, da je Coughlinova afera še vedno pred federalno veliko proro v Detroitu. Nobene dvoma ni, da neki močni (irski) katoliški krogi v Ameriki silno pritiskajo na justični department, naj odneha s postopanjem napram "fathru" Coughlinu, kakor tudi napram vsem ostalim katoliškim duhovnikom v Združenih državah, ki so na piki zaradi njihovega izdajniškega početja.

Domače vesti

Prva slovenska zdravnica v Chicagu

Chicago.—Te dni je na illinoški univerzi dovršila medicinske študije Mary Gottlieb Breme, hči znanega slovenskega cvetličarja Johna Gottlieba v čikaški naselbini. Dne 12. junija prejme diplomu doktorja medicine. Mlada doktorica je že sedem let omožena z drjem. Johnom T. Bremenom. Stara je 28 let. Svojo prvo zdravniško službo nastopi kot internantka v čikaški okrajni bolnišnici. Čestitke!

Nov grob v Ohiu

Niles, O.—Pred dnevi je tukaj umrl rojak Frank Lukežič, star 61 let in rojen v Renčah na Krašcu. V Ameriki je bil 39 let in tu zapuša ženo in tri sinove, v Južni Ameriki pa dva brata.

Konflikt med angleškimi laboriti

Opozicija proti političnemu premirju

London, 29. maja.—Letna konvencija angleške delavske stranke je bila zaključena v atmosferi nesoglasja glede njene politične bodočnosti. Pokazala so se znamenja, da se enotna fronta med unionisti, zadržniki in socialisti krha.

"Kaj se bo zgodilo z delavsko stranko, zavisil v veliki meri, kaj se zgodi z rudarji," je rekel Harold J. Laski, profesor političnih znanosti na londonski univerzi, v svojem govoru pred zaključkom konvencije. "Če ne bo vlada odobrila programa delavske stranke glede rešitve rudarske krize, bo politično premirje končano."

Mnenje delegatov se je pokazalo, ko je bila sprejeta resolucija, da mora Daily Worker, glasilo komunistične stranke, dobiti pravico izhajanja. Izhajanje tega lista je ustavil Herbert Morrison, notranji minister v Churchillovem kabinetu. On je govoril proti resoluciji, a je bila vseeno sprejeta z veliko večino glasov.

Da je nastal spor med laboriti resen, je pokazalo glasovanje o predlogu, da politično premirje s konservativci in liberalci ostane. Za predlog je bilo oddanih 1,275,000 glasov, proti pa 1,209,000 glasov.

Načrt glede rešitve rudarske krize je bil predložen Churchillovi vladi. O tem se bo vršila razprava v parlamentu prihodnji teden. Izgleda, da bodo konservativci zavrgli načrt in se postavili na stran premogovnih kompanij.

Delitev gasolina v odmerkih odložena

Washington, D. C., 29. maja.—Delitev gasolina v odmerkih v vseh ameriških državah, da se prihrani kavčuk, je bila odložena za nedoločen čas, ker se visoki vladni uradniki ne morejo zediniti, kako naj se delitev vrši in kdo naj jo nadzira. Konfuzna poročila o delitvi razburjajo kongres in ljudstvo in uradniki upajo, da bo predsednik Roosevelt našel izhod. Kongresnik Sam Rayburn, predsednik nižje zbornice, je okrel vladne uradnike, ker so za delitev gasolina v odmerkih celo v državah, ki ga producirajo. Gasolin se deli v odmerkih v vzhodnih državah od 27. aprila.

Dijaška revolta v Ekvadorju zatrta

Quito, Ekvador, 29. maja.—Dijaška revolta proti vladi je bila potlačena in čez sto vođiteljev je bilo aretiranih. Dijaki so navalili na vladno palačo, a so bili poginani nazaj po polietji in vojaških četah, ki so bile pozvane v akcijo. Trije dijaki so bili ubiti, čez dvajset pa ranjenih.

Argentina hoče ostati nevtralna

Castillo orisal zunanjo politiko

Buenos Aires, Argentina, 29. maja.—Predsednik Ramon S. Castillo je zagovarjal svojo administracijo v poslanici kongresu, ki se je sestel v rednem zasedanju, obenem pa je pojasnil svojo zunanjo politiko, katere cilj je še vedno stroga nevtralnost v sedanjem konfliktu med osiščem in zavezniškimi državami.

Castillo je v poslanici naglasil, da se njegova vlada drži zaključkov, sprejetih na konferenci zunanjih ministrov ameriških republik, ki se je vršila v zadnjem januarju v Rio de Janeiro, Brazilija. Na tej je bila sprejeta tudi resolucija, da vse ameriške države pretrgajo diplomatske odnose z Nemčijo, Italijo in Japonsko.

Predsednik je dejal, da zadevna resolucija ni mednarodna pogodba, katere provizije naj bi veljale za vse ameriške države. Argentina hoče ostati nevtralna v tej vojni, ker to zahtevajo njene ekonomski in drugi interesi. Argentina in Čile sta edini ameriški državi, ki še nista pretrgali diplomatskih odnosov z osiščem.

Doznava se, da je Lavalova vlada v Vichyju pozvala Argentinu, naj prevzame francoske parnike in ladje, ki se nahajajo v luki otoka Martinika. Tri bojne ladje so bile razorožene v smislu dogovora, ki ga je guverner otoka sklenil z ameriško vlado. Tonaža parnikov, ki se nahajajo v otoški luki, znaša čez 170,000 ton.

Odlok za deportacijo Bridgesa

Zadeva pride pred vrhovno sodišče

Washington, D. C., 29. maja.—Federalni justični tajnik Francis Biddle je odredil deportacijo Harryja R. Bridgesa, predsednika mornariške unije in direktorja unij CIO v Californiji, kot nevarnega tujca in komuniste. Zadeveni odlok, vsebujoč čez 3000 besed, je vsebnil strojno kontroverzo glede Bridgesa. Biddle pravi v odloku, da je Bridges komunist in vsled tega podvržen deportaciji kot član politične grupe, ki agitira za strmo glavljenje ameriške vlade s silo.

Biddle je odredil takojšnjo deportacijo Bridgesa, ki je bil rojen v Avstraliji in ni ameriški državljan. Slednji je takoj po objavi odloka naznanil, da bo tiral zadevo pred federalno vrhovno sodišče. Vzel bo morda eno leto, preden bo izrečena končna razsodba.

Mnenje prevladuje, da se komunistična stranka ne bo zavežala za Bridgesa, ker je stalno zanikala, da je njen član. Biddle je v svojem odloku potrdil dognanja Charlesa B. Searsa, bivšega člana vrhovnega sodišča v New Yorku, da je Bridges komunist. Sears je po naročilu federalnega justičnega tajnika vodil zaslišanja proti Bridgesu in potem predložil evidenco, da je član komunistične stranke.

Ameriška vojaška misija v Kanadi

Ottawa, Kanada, 29. maja.—Ameriška vojaška misija je dopela sem na konferenco, na kateri bo razprava o militarističnih problemih. Načelnik misije je general Bartley K. Yount. Konferenca se bodo udeležili tudi reprezentantje Kitajske in Holandije.

HITLER ODREDIL ČISTKO V NACIJSKI STRANKI

General Walther von Brauschitsch aretiran

SEST ČLANOV CE-SKE DRUŽINE USTRELJENIH

Istanbul, Turčija, 29. maja.—Sem dospela poročila iz zanesljivih virov se glase, da je diktator Hitler odredil novo čistko v nacijski stranki in da je dal aretirati petnajst visokih uradnikov. Med temi sta general Walther van Brauschitsch in Walther Darre, ki je bil nedavno odstavljen kot živilski minister.

Generala Brauschitscha je Hitler odstavil kot vrhovnega poveljnika nemške armade 19. decembra preteklega leta zaradi porazov na ruskih frontah, nakar je sam prevzel poveljstvo armade. Hitler se je nedavno vrnil v Berlin z ruske fronte in odredil čistko.

Berlin je uradno naznanil 23. maja, da si je Darre vzel dopust kot živilski minister. Nekaj dni prej je posvaril Hitlerja, da bodo Nemci stradali prihodno zimo, če ne bodo odmerki živil takoj znižani za polovico. Svarilo je razkročilo diktatorja in izjavil je, da bi redukcija odmerkov živil kvarno vplivala na bojno razpoloženje. Ko je Darre protestiral in naglasil, da ne more prevzeti odgovornosti za nastali položaj, je bil aretirán s trinajstimi drugimi vodilnimi nacisti vred, ki so podprli njegovo stališče.

Pred nekaj tedni so poročali, da se general Brauschitsch nahaja v sanatoriju v bližini Monakova. Zadnji teden se je ba je nahajal v Berlinu, ko je tja dospel Hitler z ruske fronte. Diktator ga je pozval, naj ponovno prevzame poveljstvo armade, kar pa je odklonil, nakar je bil aretirán.

Berlin, 29. maja.—Tu je bilo naznanjeno, da je bilo šest članov češke družine v neki vasi v bližini Pilzna ustreljenih, "ker so skrivali osebe, ki so izvršile nasilne čine proti nemškim avtoritetam." Pilzen leži 50 milj južnozpadno od Prage. Eksekucije so sledile napadu na Reinharda Heydricha, pomožnega načelnika Gestapa, nacijske tajne policije.

Izjemno stanje, ki je bilo oklicano v Pragi po atentatu na Heydricha, je bilo raztegnjeno na vso Češko in Moravsko. Vse osebe v starosti nad petnajst let se morajo registrirati pri policiji. Nacijske avtoritete so prepovedale zborovanja, športne prireditve in zaprle vse gledališča. General Kurt Daluege, bivši policijski načelnik in poveljnik nacijskih elitnih čet, je nasledil Heydricha kot "protektor" Češke in Moravske.

Poljski delavci garajo v nemških tovarnah

London, 29. maja.—Poljska vlada v izgnanstvu v Londonu je bila informirana, da so naciji odvedli nadaljnjih 153,000 poljskih kmetov in industrijskih delavcev v Nemčijo, kjer so namoestili nemške, ki so bili pozvani v armado in poslani na ruske fronte. Čez 1,500,000 poljskih delavcev mora opravljati prisilna dela v nemških tovarnah.

Šest vojaških letalcev se ubilo

Lakeland, Fla., 29. maja.—Šest vojaških letalcev se je ubilo, ko je bombnik, na katerem so se nahajali, treščil na tla in se razbil. Nesreča se je pripetila poldrugo miljo stran od tega mesta.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (razen Chicago) in Kanado \$6.00
na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in Cicero
\$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.Subscription rates: for the United States (except Chicago) and
Canada \$6.00 per year, Chicago and Cicero \$7.50 per year, foreign
countries \$9.00 per year.Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih
članov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti,
drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil
poštnino.Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vsa, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

133

Datum v oklepaju na primer (June 30, 1942), poleg vašega imena
na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-
vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Izpustitev Browderja in sloga

Predsednik Roosevelt je izpustil iz ječe Earla Browderja, tajnika ameriške komunistične stranke, ki je bil obsojen na štiri leta zapora zaradi nepostavne dobave potnega lista. Ameriški komunisti in njihovi sopoltniki so ves čas, odkar je Amerika v vojni, vodili intenzivno kampanjo za osvoboditev Browderja in predsednik jih je končno uslišal "v interesu edinstva ali sloge v sedanjem vojnem času," kakor je sam izjavil.

Pred nekaj tedni se je tudi Prosveta izrekla za izpustitev Browderja. Reklamo, da je bil Browder po našem mnenju dovolj kaznovan za svoj prestopok. Komunisti so trdili, da je Browder dobil maksimalno zaporno kazen prej iz političnih predsodkov kot pa zaradi prestopka samega in bili so v pravem. Lahko bi bil obsojen na leto dni zapora ali na šest mesecev in to bi zadostovalo za njegov prestopok—ampak Browder je bil takrat s svojimi komunisti in sopoltniki na višku zlobne kampanje, proti Rooseveltovemu obrambnemu programu, proti obrambi demokracije; takrat je Browder dajal potu Hitlerju in fašistom in nazival oboroženi odpor Anglije "imperialistično vojno" ter vpil na javnih shodih: "This time Yanks are not coming!"

To—njegova prejšnja teroristična propaganda po Ameriki—je bilo krivo, da se je federalno sodišče maščevalo nad njim in mu pritisnilo najvišjo kazen, ki je bila mogoča po zakonu. Z našega demokratičnega stališča se mi nikakor ne moremo strinjati z maščevalno justico ne glede na to, kdo je prizadel, zato odobravamo predsednikov korak, ki je dal Browderju svobodo. Ne moremo pa odobravati predsednikove motivacije, da je izpustil Browderja "v interesu sloge."

Ameriški komunisti, kakor komunisti vseh ostalih dežel, so se z vsami štirimi zagnali v vojno in začeli "brantiti demokracijo" tisto uro, ko je Hitler raztrgal pakt s Stalinom in napadel Rusijo. Ne prej! Prej jim je bila obrambna vojna z nacijami Nemčiji "imperialistična"—ampak tisto uro, ko je Nemčija napadla Sovjetsko unijo, je ta vojna tudi za komuniste postala demokratična. Od takrat šele so komunisti za slogo z Rooseveltom! Prej so ga psovali, da je v službi "angleških imperialistov!"

Koliko časa se pa more predsednik zanesti na slogo komunistov? Samo toliko časa, dokler je sovjetska vlada v vojni—in nič dalj. Naj se zgodi, da sovjeti na kakšen način stopijo iz vojne—mi ne pričakujemo tega, toda na svetu je vse mogoče—tisto uro bo konec navdušenja komunistov za vojno in konec bo sloge. Browder in njegovi komunisti se ne brigajo za demokracijo Amerike—oni se brigajo le za ohrano sovjetskega sistema v Rusiji, za nobeno drugo stvar se ne brigajo.

Vprašanje trajne sloge s komunisti bi lahko rešila le sovjetska vlada, če bi zavrgla diktaturo in sprejela demokracijo. S tem korakom bi sovjetska vlada naenkrat dobila zaupanje vsega naprednega delavstva po vsem svetu.

Predsednik Roosevelt je dal ruskim sovjetom lep zgled demokratične solidarnosti z izpustitvijo Browderja iz zapora. Če bi Stalin hotel biti tako solidaren, bi zdaj lahko odgovoril s enakim činom—izpustil bi iz ječe in koncentracijskih taborišč na tisoče političnih jetnikov, ki niso zakrivali ničesar drugega, kakor da se ne strinjajo z njegovo dogmatično linijo. Nihče ne zahteva od njega, naj osvobodi navadne kriminalce, ampak on ne bo prepričal resnih demokratičnih ljudi po širokem svetu, da so politični jetniki v Rusiji navadni kriminalci.

Baš te dni čitamo v newyorškem New Leaderju, glasilu ameriških socialnih demokratov, da so voditelji poljskih socialistov že danes v zaporu nekje v Rusiji. Aretirani so bili v jeseni 1939, ko so sovjetske čete pomagale Hitlerju razbiti Poljsko in so zasedle ukrajinski in beloruski del poljske republike. Še danes ni znano, zakaj so bili voditelji poljskih socialistov vrženi v sovjetske zapore. Za časa nacistične invazije so se ti socialisti odločno bojevali zoper Nemce in vedili odpor, kjer je le bilo mogoče; nikdar niso pomagali Hitlerjevemu rabljam, gestapovcem—za plačilo jih je pa Stalin dal zapreti.

Da—osvoboditev teh poljskih socialistov in nešteti drugih političnih jetnikov v Sovjetski uniji bi bilo veliko znamenje demokratične solidarnosti in najboljši dokaz, da se sovjeti bližajo demokraciji. Pokazalo bi, da sovjetska vlada noče zaostati za Rooseveltom, ki je osvobodil Browderja, dasi ta ni bil tehnično politični jetnik.

In kakor je sloga med različnimi političnimi elementi potrebna v Združenih državah, je prav tako potrebna v Sovjetski uniji. Še bolj Amerika aktualno se ni invadirana, Rusija pa je. Vojna se danes vrši na ruskih tleh. V interesu zmage sovjetov torej je, da na lep in človeški način odpravijo nezadovoljnost v svoji sredi. To se bi zgodilo z osvoboditvijo tisočih političnih jetnikov v Rusiji, ki naravno niso in ne morejo biti zadovoljni, dokler so v jetništvu zaradi svojega političnega prepričanja.

Prej ali slej se bodo morali Združeni narodi zediniti glede principov miru. Združene države, Anglija, Rusija, Kitajska in druge države, ki so zdaj na skupni fronti, se bodo morale sporazumeti glede načel, na katerih bo organiziran bodoči svet z ozirom na trajni mir. Nobenega dvoma ni, da pride enkrat načelo demokracije v ospredje.

Ali ne bi bilo bolje za sovjetsko vlado, da že danes pokaže upoštevanje tega načela, to je ni od zunaj nobenega pritiska nanjo v tem smislu?

Glasovi iz
nasebina

Kako je začel pisariti

Buite, Mont.—Kmalu po prihodu v to deželo sem se naročil na Prosveto. Potem sem čital vse, kar je bilo v listu, posebno pa sem se začel zanimati za dopise različnega tipa. Kmalu me je obšlo veselje, da bi sam poskusil napisati dopis v list.

Mislil, da je bilo leta 1923, ko sem napisal prvi dopis, ki je bil priobčen v Prosveto. Bil je majhen, komaj četrt kolone je napolnil. Potem sem začel premišljevat, kako bi mi bilo mogoče, da bi napisal vsaj eno kolono dolg dopis. Kakopak! Ampak z vsami mojimi napori nisem bil zmožen, da bi v tem uspel. Le nekako tri četrtine kolone so napolnili moji dopisi. Šele po par letih mi je uspelo, da sem nategnil dopis toliko, da je presegel eno kolono.

Potem sem si zaželel, da bi vsaj enkrat obdelal to zapreko in spisal dvehkolonski dopis. Šlo je, led je bil prebit! Potem pa kar dalje in dalje bi lahko pisal, ne samo dve koloni, marveč tudi pet in več.

Leta 1924-25 sem delal v srebrnem rudniku Cardiff Mine v državi Utah. Tam sem čestokrat razmišljal o povestih, seveda o večjih in malih: Kako je mogoče človeku napisati pet do šest kolon dolgo povest? Ampak bolj kot sem razmišljal, manj mi je bilo znano. Rojilo mi je po glavi, je li tak pisatelj ob rojstvu s seboj prinesel take spise. Da bi sam kaj takega napisal, bi takrat ne mogel verjeti, pa magar bi kdo stavil milijon dolarjev proti mojemu niklu. Ne bi stavil z njim radi neverjetnosti in vsled bojazni, da bi stavo izgubil.

Leta 1926 v jeseni sem bil na lovu v Marcellinu, Mo. Začutil sem neki tajni nagon do pisanja—nekakšen nerazumljiv pojav in nemir... In potem sem pričel pisati povest. Urednik mi piše: "Vaše povesti morajo biti tipkane na pisalnem stroju, potem pa je!" Torej si bo treba nabaviti še pisalni stroj! Tako je bilo z drugimi spisi. Bili so tipkani na stroju in šlo je, kajti bili so priobčeni v Prosveto. Korak za korakom dalje. Po mučni in trnjevi poti se to delo nadaljuje in gre—mora iti! Je pač vse tako urejeno po naravnih zakonih. Zagonetka narave.

Hej, človek, poslušaj in čitaj: Poskusil sem pisati tudi v angleščini! Bilo je leta 1937, ko sem poslal povest uredniku in zastopniku revijske literature. V dveh tednih mi je bila vrnjena, zraven pa je bilo priloženo šest strani dolgo pismo raznih pojasnil, navodil in kritik. Pazio sem prečital in si zabil v glavo. Potem sem spet nekaj malega napisal in poslal isti osebi. Sedaj se je pa uredniške raznežili in mi pisal, da bo že on poskrbel, kako je treba pisati za magazine in da bo iz mene napravil še pisatelja kakor treba... Samo če bom ubogal, kar bo on ukazal. Dobro, se vzame na znanje. To se pravi, če bom pravilno uporabil njegove navodila in delal kot bo on sugestiral, pa bo "okey". Par let je že minilo od takrat...

Zadnjič sem spet nekaj napisal in odposlal. Obe povesti sta mi bili vrnjeni, kakopak. A šele sedaj vidim, za katerim grmoticl zajec. Se podas? Nikakor ne! Zajca bo treba prepoditi, ga dobro zadeti in pečenke bo na

koše! Sedaj prilaga urednik k vrnjenim povestim pismo in pravi:

"Bilo je prijetno čitati ta rokopis in videti napredek, katerega ste storili. V očigled tako resnega truda ne vidim nobenega vzroka, zakaj bi ne videli svojega imena v tisku. Pisatelji niso rojeni, ampak ustvarjeni. Ta rokopis vam vračam, toda upam, da druga povest, katero mi boste predložili, bo imela dovolj prodajne možnosti, da jo bom lahko prevzel za prodajo. Sedaj pa na delo do uspeha!"

Pa naj še kdo reče, da Kranjski Janez ne more postati ameriški pisatelj...

Frank Kroll.

Drobtine iz metropole

Cleveland.—Stric Sam kar naprej kliče naše fante v armado. Te dni je odšel k vojakom Frank Kastelic, sin mrs. Strumbel. To je že 15. član našega društva v boju 53 SNPJ. Sin našega člana Antona Bavetza se že dalj časa nahaja v Islandiji v službi Strica Sama. Kod vse je raztresena slovenska kri!

Član Louis Femeč se nahaja v bolnišnici St. Lukes radi želodčne bolezni. Sestri Frances Zupanc se stanje počasi izboljšuje. Sestra Fabjancić je okrevala od operacije in smo jo zadnje nedelje že videli na farmi SNPJ v družbi svojega soproga.

Nedavno pristopil član Jos. Kovač, oziroma družina, si je kupil hišico in nekaj zemlje na White rd. Pravi, da bo šel ven iz mesta na hribeček.

Ko je mrs. Umek zadnjič prišla, da plača ament, je podarila tudi \$5 za prizadete v stari domovini. Rekla je, da da kolikor pač more in objubila, da bo skušala še kaj dobiti od sorodnikov. Zeleti je, da bi dobila veliko posnemalcev. Prav tako mi je izročil dolar naš Paul Česnik, ker se z ženo nista mogla udeležiti priredbe 2. maja, ki se je vršila v ta namen. Tako je storil tudi Andrej Poklar, ker se ni mogel udeležiti. Frank Barbič je tudi pripokal copak, ampak njegov sin Frank ga je prekosil, ko je dal v ta blagi namen \$2. Če kateri izmed članov namerava dati kaj v ta namen, in želeli je, da to storite, lahko pustite pri spodaj podpisanimu. Vsak dar je dobrodošel. Kot je bilo že poročano, je bila naša zadnja priredba v ta namen v SDD dober uspeh in preostanka je nad \$320.

Na predzadnji seji našega društva smo sprejeli novo članico, katero je pridobil naš France Barbič, namreč ženo F. Trohata, ki se je nedavno oženil in še sedaj nosi nagel na prsih kot ženin. Smo pač v kampanji in vedno gledamo, da tu in tam dobimo kakega novega člana v društvo. Odkar je kampanja za nove člane, smo jih še na vsaki seji ne, kaj sprejeli. Glejmo, da s tem nadaljujemo tudi v bodoče, da bo tudi pri našem društvu kampanja uspeh.

J. F. Durn. tajnik.

Na delo za pomoč Rusiji!

Cleveland.—V naših listih je že bilo poročano, da se je pred tedni ustanovila v Clevelandu slovenska sekcija Ruske vojne pomoči (Russian War Relief, Inc.), da zbira med Slovenci denarna sredstva za nabavo zdravniških potrebščin za sovjetsko

Rusijo, ki tako hrabro odbija napade Hitlerjevih hord.

Centrala Ruske vojne pomoči je v New Yorku. Organizacija posluje z odobritvijo zvezne vlade in med njenimi aktivnimi in podpornimi člani so najvplivnejše osebnosti v Ameriki. Ves denar, ki ga nabere, se porabi izključno za nabavo zdravniških instrumentov, zdravil, obvez in drugih zdravniških potrebščin, ki so v Rusiji v njenem gigantskem boju nujno potrebne.

Rusija je tista sila, ki danes zadržuje Hitlerjeve horde, da se ne morejo razliti preko Male Azije, Afrike in Anglije ter začeti direktno ogražati tudi Ameriko. Zato je naša skupna dolžnost, da ji po najboljših močeh pomagamo. S tem ne pomagamo le sebi, to je Ameriki, temveč tudi zavezniški in—jugoslovanski stvari, ki bi postala s porazom Rusije tako rekoč povsem brezupna. Tudi ne smemo pozabiti, da skuša Rusija po svojih najboljših močeh pomagati generalu Draži Mihajloviću in njegovim junaškim četnikom, med katerimi je tudi mnogo Slovencev.

Slovenska sekcija v Clevelandu je v teh kratkih tednih nabrala že nad tisoč dve sto dolarjev. To smatramo za začetek—dober začetek, vendar šele začetek. Naši delavci pridno zbirajo prispevke med našimi ljudmi, pa tudi na društva, klube in druge naše ustanove se obračamo in odziv obeta biti prav časten.

Potrebno pa je, da se ta akcija bolj razmahne tudi po drugih naših nasebinah po Ameriki. Vsak ameriški Slovenec naj prispeva po svoji najboljši moči! Saj ni potrebno, da pošijete svoj prispevek našemu odboru. Pošijte ga predsedniku SNPJ, Proletarcu, ali komur koli, ki jih sprejema—važno je le to, da prispevate.

Slovenci smo bili v tem pogledu doslej daleč za drugimi narodnostmi v Ameriki in čas je, da jih skušamo doiti. V Clevelandu lahko pošljete prispevke naravnost na naslov: Slovene Section Russian War Relief, 6409 St. Clair ave., ali jih pa izročite tajniku Slov. narodnega doma, Mr. Johnu Tavčarju.

Pomagajmo junaški Rusiji v njenem in našem lastnem boju!

Ivan Jontex. tajnik.

Poročilo zastopnika

Hermine, Pa.—V zadnjem dopisu sem omenil, da bom šel v Pittsburgh na shod in paradu v proslavo ameriškega dneva (I am an American day), ki se je vršila v Sherman parku. Oglašano je bilo, da bo glavni govornik Louis Adamic, naš slavni pisatelj in avtor zadnje knjige Two-Way Passage, o kateri je tudi govoril na tem shodu. Citiral je glavne stavke iz knjige, na kakšen način naj se sklène bodoči svetovni mir.

Rekel je tudi med drugim, da Hitler ni naša edina nesreča. Nemški narod je bil pognan v to nesrečo radi slabih ekonomskih razmer. In tako je začel v pekel, iz katerega ni drugega izhoda kot poraz Hitlerizma. Dejal je, da je Amerika edina dežela, ki je zmožna narediti pravičen mir po sedanjem svetovnem klanju. Zato on predlaga, da s pomočjo ameriške armade upostavimo red v Evropi po ameriskem sistemu, to je organizirajo tamkajšnje narode v Evropsko federacijo.

Adamiča je poslušalo okrog 15.000 ljudi; med njimi je bilo tudi par škofov, pittsburski župan Scully in več drugih "velikih zverin". Eden izmed škofov je rekel, da je prejel 600 pisem od vojakov, ki so radovedni, kaj

ljudje mislijo o njih in o vojni doma. Rekel je, da je vsem odgovoril z željo srečnega povratka. Mr. Adamič je žel največ aplavza. Predstavil ga je trgovec Kaufman, ki ga je tudi mestni viadi predlagal za govornika. Menda je ja človek zelo liberalen.

Slovencev nisem veliko opazil na tem shodu, dasi je bil oglašan teden dni po ameriških listih in radiu. Videl sem sledeče: Fr. Alich, Jacka Volkarja in Prijatelja iz Pittsburgha, od nas Franka Strojana, iz Midwayja Sirca, iz Claridge Fr. Zupančiča in Kozoglavca, iz Ambridge pa par deklet, katere sem spoznal na koncertu pevskega zbora Rožmarina. Morda jih je bilo še kaj več, katerih nisem poznal ali pa spregledal, ker v tako veliki množici je lahko prezret.

Sedaj pa k mojemu potovanju. Po shodu sem se podal na Butler street in še tisti večer prodal nekaj Majških glasov. Preočil sem pri Charterjevih, ki so tudi ponovili Proletarca, poleg sem še isti večer dobil enega novega v osebi Louisa Stokelna, Prosveto pa mi je ponovila mrs. Smrekar. Njen možiček je ravno isti večer obhajal 65. rojstni dan. On je brat Franka in Georga Smrekarja v Aliquippi. V E. Pittsburghu je ponovil Prosveto A. Kučić in kupil tudi Majški glas. Po Bradocku bom še moral napraviti turo z Majškim glasom, samo potrpljenje tamkajšnjim rojakom.

V Slickvillu sem dobil par novih naročnikov Prosvete, namreč mrs. Resnik in Slavko. Zadnji so kupili tudi knjigo Two-Way Passage, Kurentovi so ponovili Prosveto, Rasbergerjevi so pa kupili koledar. Oni imajo nesrečo, ker je hčerka hudo bolna v bolnišnici. Koledar je kupila tudi mrs. Resnik in Dvolak, ki ima hotel v tej nasebini, drugi so pa kupili Majški glas.

V Slickvillu sem moral peš štiri milje, ker ni nobene transportacije, nazaj pa me je zapeljal moj stari prijatelj Joe Pavlich, ki sedaj stanuje tam. Zapeljal me je v Delmont, za kar mu hvala. V Delmontu sem prodal pol tucata Majških glasov, mrs. Gazvoda pa je rekla hčerki, naj me zapelje v White Valley. In tako je bilo. Toda sem se ustavljal v Darlingtonu pri starem Oswaldu, ki želi vedno kaj poizvedeti.

Dasi je mož že star 75 let, je še korenjak, čeprav si je služil kruh od desetega leta naprej. V Ameriko je prišel pred 40 leti z ženo. Bil je že par let prej tukaj, v svojih mladih letih pa je delal v Nemčiji in Avstriji po gozdovih in rudnikih. Sedanja ali druga žena mu je povila šest otrok, prva pa dva, od katerih je eden umrl, kakor tudi prva žena, in sicer ravno, ko se je prvič vračal iz Amerike. Vsi otroci so dobro preskrbljeni in se dobro obnašajo. Ena hči ima Fr. Zupančiča, trgovca v Claridgu; eden njegovih zetov je tudi pri vojakih in tudi sam je bil vojak v bivši Avstriji.

Mož zelo rad čita, se nič ne čuti prestarega. Čitanja kakor tudi pisanja se je sam naučil, ko je bil na tujem. Doma je imel odvozel mamo in ko je videl druge, da pišejo, je sklenil, da se mora tudi on za vsako ceno naučiti, da bo sam lahko pisal materi. In res je z veliko vztrajnostjo in voljo postal sam svoj učitelj in mater sem pa tam razveselil s par vrsticami, pa tudi kaj cvenka je priložil za kruh. Vsaka mati želi slišati od svojega sina iz tujine. Staremu Oswaldu želim še mnogo let življenja kot tudi njegovi postrežljivi ženi za gostijo tiste večera.

Od tukaj sem se podal v pol milje oddaljeno nasebino White Valley, kjer sem prodal tucet Majških glasov, mrs. Sabec je pa ponovila Prosveto in Gutmanova Proletarca. V tej nasebini ima skoraj vsaka družina vojaka, nekatere tudi dva; od Korčeta sta na primer dva, oče pa je bolan doma. Jelovčanov služi pri parašutnikih in je že saržent, Stanley je že par let pri vojakih. On je bil član SNPJ 20 let, ampak po starih pravilih je bil kot prostovoljec črtan, zakar mu je zelo žal, kakor tudi družini. Ta mala nasebina je že dala 16 fantov Stricu Samu, večinoma vsi člani SNPJ. Vseh imen ne vem, poleg omenjenih pa vem za sina Joeva Britza, za Gutmanovega, Komacovega in Kernovega.

Tudi iz Exporta jih je že nekaj pri vojakih, med njimi Rudolph Benigar, sin Joeva Benigarja, ki ima gasolinsko postajo v Rudolph je naredil izpit za letalskega mehanika v Miami Beachu, Fla., kakor tudi moj sin. Iz pitniki bodo šli sedaj v šolo za 18 tednov nekam v državo Illinois. Za tri tedne so nastanjeni po turističnih hotelih, katere vlada rekvirirala za vojake. Miami Beachu se nahaja več slovenskih fantov, par tudi v naše nasebine in par iz White Valleyja. Izkušnje za letalske mehanike je prestalo le malo števil—od 42.000 samo 900 in od teh so nekateri pri zadnji izkušnji propadli.

V Exportu je ponovila Prosveto mrs. Kos, Majški glas pa prodal skoraj v vsaki hiši Mrs. Skerl, žena blaginjnega westmorelandske federacije SNPJ, je še zmeraj bolna. Ji želijo okrevanja, ker je res uljudna in napredna žena. Tone Kovčič mi je obljubil, da se bo naročil na Prosveto, ko se javi prihodnjič. Preočil sem pri Benigarjevih, drugi dan pa me je Jože že zapeljal v štiri milje oddaljeni Claridge. Rojakom priporočam za nakup gasolin ali postrežbo, ker je res uljuden. Mi se poznamo že od leta 1903.

V Claridgu sem tudi prodal tucet Majških glasov, Prosveto so pa ponovili: Suštar, Urhabe in stara korenina Fr. Zupanc. Tudi on jih ima že 73 na grbtoda ne pravi, da je prestar za čitanje; tudi koledar zmeraj kupi in tudi Majški glas. Praznikovi so ponovili Proletarca, dasi si mož ne dela že štiri mesece vsled bolezni, ki izvira iz tega, ker je bil pred enim ali dveh letoma hudo pobit. Oba njegova sinova sta pri vojakih.

Ustavil sem se tudi pri mrs. Sturm in izrekel moje sožalje radi izgube moža. Povedala mi je, da je bil do zadnje ure prave zavesti. Pred smrtjo je družini rekel, da ni treba jokati, ker o se nič ne boji smrti, kajti dopil je svoje dolžnosti in se smehljalo do zadnjega. Družine je rekel, da bo umrl ob sedmuri, potem pa je rekel, da b umri ob enajstih, ko jih je malprej vprašal, koliko je ura. In res je umrl ob 11.

Sturm je bil ves čas stalen naročnik Prosvete in pionir društva 7. Ko sem ga teden pred obiskal, mi je še ponovil Prosveto za pol leta. Stisnil mi je roko in skoro je ni hotel izpustiti par minut, kot bi vedel, da mi jo stiska zadnjikrat. Naj mi bo lahka ameriška zemlja! Bo je mirnega značaja in pozitivno valen društvenik. Umrl je v 77 letu starosti. Ko mi je žena pr povedovala o njih zadnjih pogovorih, so ji zopet prišle solze v oči. Bil je zelo potrpežljiv človek in ni imela z njim nobenih sitnosti; še do zadnjega si je sam pomagal in tudi ponosi hotel, da bi kdo izgubljal spalnje radi njega. Torej bil je bla ga duša.

V Claridgu sem obiskal tudi mrs. Mažgon—prej Kravanj. Tudi njo poznam odkar sem v Ameriki—od leta 1903. Tudi ona je pritegnjena na posteljo in tudi dr mrtvovala težko govori. Seveda je tudi ona že v visoki starosti. Delala in trpela je dosti, ker je imela dosti opravka s pokojnimi možmi, ki so bili dolgi priklenjeni na posteljo.

Anton Zornik, zastopnik.

Pred dvajsetimi leti

(iz Prosvete, 1. junija 1922)

Domače vesti. Dopisniki iz vedno pišejo v Prosveto o kompanijskih nastiljih v rudarskih nasebinah v teku stavke.

Delavske vesti. V Pennsylvaniji se nadaljujejo izgoni stavkajočih rudarjev iz kompanijskih hiš.

Inozemstvo. Anglija je spet zagrozila upornim Ircom, ki se ne drže pogodbe.

Sovjetska Rusija. Nemški kapitalisti so ponudili sto milijonov zlatih mark kredita sovjetski vladi.

Slovenska slika v vojaškem taborišču pri Fort Belvoiru, Va.

Vesti iz podjarmljene stare domovine

BOJI V JUGOSLAVIJI

Agencija Havas, 20. aprila iz Beograda: "Zima je bila duga in neprijateljski život in goriva potrošnja prebivalstvu se pomladi ne more biti. Mleka in surove masla sploh ni mogoče dobiti. Meso se prodaja samo dvakrat na teden po 200 gr. na osebo. Odpravljena je bila odredba o dnevnih brez kruha. Moški se vsak dan prerivajo pred prodalnimi tabaka, da dobe svoje obroke — tri cigarete na dan. Črni in vrtni so določeni za izdelovanje zelenjave. Razdeljevanje se je kupčevanje na črni trgu. Vse je mogoče kupiti — ne verjetno visoke cene. Pol mesta se plačuje po 300 dinarjev. Kava je postala dražja, redka stvar in tisti, ki je imajo, plačujejo težke denarje. Usnja in zato tudi čevlji spadajo redke in dragocene pridobe. Par rabljenih čevljev se plačuje po 500 in celo 600 dinarjev. Pred dnevi so prijeli nekoga trgovca, ki je dobil par rabljenih čevljev za 10,000 dinarjev. Komunistični uporniki so malo prej nehali s svojo delavnostjo, ki je po vsem mestu pokazala kazni podobne rezultate. Kmeti se boje, da ne izgubijo imetja in so zato previdni. Vsi zadržani prepovedano dvigajo, so uvedli kot kazneni slučaj in v batin. Isto kazeno so izrekli tudi za kvartoprice. O nekem iz belgrajske ulice, ki so bile tako polne, čisto mrne Kinematografi so vedno imeli in polnijo lastnikom zepe. Na boletje prineslo Belgrajda boljše dneve?"

Belgrajski 'Ponedeljak', 7. aprila: "V zvezi s komunističnimi čelniki v Leskovcu smo dobili: Kosta Stamenković je državno blagajno za več tisoč dinarjev. Komunisti so tovarne Vlada Teokarovića prešli več tisoč metrov glava obleke. Natovorili so ga na deset tovornih avtomobilov in odpravili v svoje glavno skladišče. Z njim so napravili vse za svoje voditelje in komesarje, ostalo pa so poskrili v gorah. Ko je začel zmanjkovati hrane, je Stamenković začel terorizirati prebivalstvo, kajti hraniti je moral nad pesto ljudi."

Peter Lloyd: "Kjerkoli so komunisti uničili rudnik. Po poročilih nemških začetnih oblasti stanje rudnikov v Srbiji ni zadovoljivo. Izkoriščanje rudnikov se v večini slučajih sploh še ni začelo. Delno je začelo izkopavanje rudnin v predelih, ki so jih očistili komunistov."

7. aprila: V Mostarju je umrl Alajz Nikšić.

7. aprila: O Veliki noči Belgrad jedel koruzni kruh.

Peter Lloyd, Belgrad, 7. aprila: "V Belgradu so racionalizirali papir. Trgovci smejo prodajati papir samo osebam s posebnim dovoljenjem. Vsaka oseba sme kupiti samo petdeset listov papirja. Uradi pa največ sto listov."

Zerichter Zeitung, Belgrad, 7. aprila: "Srbski notranji ministar je izdal ukaz za aretacijo komunističnih članov četniških vojsk, ki se skrivajo po gozdovih. Prijeli jih bodo kot talce in njihova imetja zaplenili. Komisar, ki bo četnikom pomagati, bodo poklicali na odgojne rodbinske člane takih oseb, ki bodo prav tako zaprli kot talce. Notranje ministerstvo je more zanikati, da je vojna v Jugoslaviji velikega splošnega pomena."

Corriere della Serra, 5. aprila: "Središče komunističnega gibanja v Sremu je v Stari Pašani Hrvatski Mitrovići in pa Gibanje vodi komunistična centrala v Novem Sadu. Komunisti povzročajo škodo kjer-

koli utegnejo. Več sto četnikov se je razdelilo v dve četi, ki delujeta v vzhodni in zahodni Fruški gori. V bojih po raznih vaseh okrog Fruške gore so četniki izgubili 77 mož, med njimi dva voditelja, 60 jih je bilo ranjenih in 53 ujetih. V Fruški gori so našli dva angleška radijska aparata, prvi je bil oddajni in drugi sprejemni."

Deutsche Zeitung Kroatien, 8. aprila: "Podčastnik poglavnikove telesne straže Zlatan Novak je padel v boju."

Bolgarski, rumunski in albanski uporniki sodelujejo z Mihajlovičem

Washington, 24. maja (BRS). — Iz tukajšnjih diplomatskih krogov prihajajo vesti, da se na Balkanu nezadovoljstvo proti Nemčiji vse bolj širi in da se uporniško gibanje širi tudi med sosedi Jugoslavije.

Mihajloviču se pridružujejo albanski ostrostrelci in rumunski uporniki, ki se nečesto bojevati za Hitlerja v Rusiji. Kar pa je najvažnejše, Mihajloviču se pridružujejo tudi bolgarski rodoljubi. Navzlic vsem prejšnjim sporom prehajajo uporniški bolgarski častniki in vojaki k svojim sosedom Srbom.

V Bolgariji sami je stanje zelo resno in tisoči kmetov so pripravljeni dvigniti se proti svojem izdajalskemu kralju-Nemcu.

Nemška uradna agencija in italijanski list o jugoslovanski borbi

Berlin, 24. maja (radio UP). — Po poročilih nemške poročevalne družbe Transoceania italijanski fašistični list "La Domenica" piše, da so italijanske zračne sile bile vso zimo in vso spomlad zaposlene z boji proti jugoslovanski redni in četniški vojski v Jugoslaviji.

Omenjeni list pravi, da se je italijanska vojska in italijansko letalstvo borilo z jugoslovanskimi četami pod zelo težkimi pogoji.

Glavna naloga letalstva je po pisanju omenjenega lista bila najti italijanske čete v planinskih višavah in jim vreči zadostne količine živih in potrebnih, dočim so italijanski bombniki bili zaposleni z vznemirjanjem jugoslovanske redne vojske in četnikov generala Mihajlovića.

Vesti iz zaveznških virov dokazujejo, da vojska generala Mihajlovića drži v "pokorjeni" Jugoslaviji veliko vojaško silo zaveznikov."

Prepoved poslušanja radia v Hrvatski

New York, 26. maja. — CBS radna poročila moskovskega radia, ki navaja poročila iz Carigrada, da je v Paveličev Hrvatski izšel zakon, ki grozi s smrtno kaznijo vsem, ki jih bodo prijeli pri poslušanju tujih radijskih postaj ali pri izdelovanju radijskih kratkovalnih aparatov.

Zaradi splošnega pomanjkanja hrane postajajo telesne kazni vse bolj pogoste. Zaradi pomanjkanja je prebivalstvo v velikih skušnjavah in zelo pogosto krši izdane zakone. Zlasti velika stiska je za mast in meso.

Ameriški radio o Jugoslaviji

Burnet Hershhey: "Vojaki generala Draže Mihajlovića so porušili glavno železniško progo v Srbiji. Za popravilo bo potrebnih najmanj deset dni. Nič ne more zanikati, da je vojna v Jugoslaviji velikega splošnega pomena."

Tako govore Nemci

Vedno enak

"Nikoli nisem izpremenil svojega stališča in ga nikoli ne bom."

Adolf Hitler, v Reichstagu, 28. 4. '39.

Miss Foreign Trade

Pretty Lois James, chosen "Miss Foreign Trade," will represent America's sea-borne commerce in the coming celebration of Foreign Trade week. With wartime conditions stressing the need of products brought from abroad, the importance of foreign trade is being emphasized especially this year. (Central Press)

Jugoslavija vodi podzemno Evropo

("Underground Europe" — Curt Reiss)

Dr. Milan Herzog

Pred dnevi sem sedel s Curtom Reissom v njegovi delovni sobi. Pogovarjala sva se o današnjih razmerah v Evropi in še posebej o Jugoslaviji. Tedaj mi je dejal, da je njegova knjiga "Total Espionage" končana. Da se bo takoj lotil novega dela. Da mu je pred očmi knjiga, ki bo tukajšnjim ljudem pokazala na način, ki ga Amerika razume, kaj pomeni "podzemna" borba v Evropi.

Ko je govoril o naslovu knjige in o njeni vsebini, je bil Reiss ves navdušen za Jugoslavijo. To je država, ki je do kraja dosegla vse, za čemer stremi vsako podzemno gibanje, da namreč neha biti samo podzemno, da postane last ljudstva in da pride na svetlobo. Ker je Jugoslavija prva prispela do te stopnje, jo bom v svoji knjigi postavil na konec, kot nekak simbol prebujene Evrope.

Pod naslovom "nevidna vojska" opisuje Reiss v svojem delu, posvečenem Jugoslaviji, četniški napad na Kragujevac, kjer so Nemci držali velike zaloge municije in lahkih topov, ki so jih potrebovali četniki za svoje delovanje. Curt Reiss opisuje kraje okrog Batocine in Sabante pri Kragujevcu, kjer so se odigrale borbe, o katerih je svetovni tisk pisal samo v krajših poročilih in šele pozneje izvedel za krvavo ceno, ki jo je Kragujevac plačal za svojo hrabrost.

Po sijajno opisani borbi za vojašnico nad Kragujevcem in za "smodnišnico" — borbe se je udeležilo veliko število delavcev iz mesta samega — poskuša pisatelj pojasniti, kako je to mogoče, da je Jugoslavija lahko priobčila 4. decembra prvi vojni komunikacije, v katerem govorijo o bitkah v svoji lastni zemlji — edina med vsemi kontinentalnimi državami.

Ideje o skriti vojski tedanjega polkovnika Draže Mihajlovića so bile čisto sorodne mislim o preizkušnjah prejšnjih četniških bojev. Dognano je bilo, da se je še pred padcem Jugoslavije razmišljalo in delalo načrte za uporniško delovanje. Te vesti iz prvih dni bojevanja tudi kažejo, da je četniško delovanje sprva bilo razširjeno tudi na hrvatskem ozemlju in da so se četniki šele pozneje morali umakniti v bolj varne in skrite planine vzhodne in srednje Jugoslavije.

Večje gibanje in delovanje se je začelo na Vidov dan v Mostarju. "Val za valom napadov na osamljena mesta se je vrnil in vstaje so se začele množiti v vaseh in mestih. Zdelo se je, da med njimi ni nobene zveze, vendar so se napadi, vedno ponovi, dogajali točno na minuto. . . . Kadarkoli je bataljon vojske napadel nemško vojašnico, so četniki izkoristili priliko in izpraznili skladišča orožja v okolici. Ko so se večje skupine vojske v srednih oblastih zbrale na določenih mestih, so se začeli upori nekeje v sosedstvu. Uporno mesto Smederevo so dvignili v zrak s

osiščnimi vojaki vred in z oddelkom četnikov, ki je podtaknil ogenj v smodnišnici. . . . V zgradbi zagrebške telefonske centrale je prišlo do velike eksplozije. Ko so po mestnih ulicah še dirjali prestrašeni nemški in italijanski vojaki, se je velika skupina hrvatskih rodoljubov, ki so pripravili eksplozijo, pridružila četnikom, ki so jih čakali nekje blizu Karlovca. Neki hrvatski polk z vsem orožjem, po videzu miren in udan novim gospodarjem, se je sam udal četnikom. "Čete, ki so nas obklopile, so bile premočne", je pisalo v uradnem sporočilu naslednjega dne. To je bil samo začetek takih uporov. Dne 4. decembra 1941 je Jugoslavija zopet poslala v svet uradno vojaško sporočila, ki je govorilo o bitkah v njeni domovini. Podzemno gibanje je postalo prava vojna. Celu naciji so morali to priznati."

Knjiga kratko, a jasno razlaga zgodovino četništva, ki je v srbskem delu Jugoslavije postalo jedro odpora. Nato razlaga manj znano podzemsko borbo hrvatskega kmeta, organiziranega v HSS. Njen vodja dr. Maček se je kakor Ghandi upiral uporabi sile, a je na koncu vendarle zmagal. V svoji borbi proti diktatorjem je imel več uspeha, kot če bi odkrito poklical svoje somišljenike k vstaji. Leta 1939 je Maček dosegel zahtevano samobitnost za Hrvatsko v okvirju Jugoslavije. Ko so Nemci napadli Jugoslavijo, Maček ni hotel oditi v zamejstvo. Kajti o ni hotel tvegati, da bi njegova strankarska organizacija, če bi jo nenadno zapustil, padla v roke nacijem. Mnogo bolje je bilo, da ga naciji zapro. . . . Podzemna vloga HSS je organizirala poškodovalna dela in sovražniku onemogočila v miru uživati plodove svojih zločinov.

Tretja skupina, nadaljuje pisatelj, ki jo v Jugoslaviji vodi general Draža Mihajlović, je skupina častnikov in vajakov redne jugoslovanske vojske. Med mlajšimi in nadarjenimi častniki v Jugoslaviji so bili zagovorniki taktike premičnega bojevanja, prilagojenega terenu male Jugoslavije, ki ni imela denarja za graditev Maginotovih črt.

"Najvišji častnik v tej skupini je bil polkovnik Draža Mihajlović. On je stopil v zvezo z vodilnimi četniki in skupaj so napravili načrt za bodoče sodelovanje."

Dražo Mihajlović je mislil, da bo lahko rešil večino jugoslovanske vojske v gore, a izdajalstvo Cvetkovičeve vlade in prekratk čas za organizacijo obrambe po 27. marcu sta to onemogočila. In vendar je več sto tisoč vajakov našlo pot v planine. Ko so bili v planinah, so bili že četniki.

Reiss se v knjigi vprašuje, kaj neki četniki mislijo o sebi, če vedo, da so vredni obudovanja. "Najbrž ne", odgovarja, kajti "kaj pomeni eno življenje, če ga ni mogoče dati za svobodo in domovino." Ali so oni junaki? Končno, mar ni to junastvo, če narod ne dopusti, da mu odvzamemo zemljo in strahujejo prebivalstvo?"

"Vstaji so začeli pleniti Hrvatsko. To so tisti vstaji, ki niso nič drugega kot drhal razbojnikov in ubijalcev pod vodstvom Anta Paveliča. Nemci in Italijani so dali Paveliču proste roke, da desetke prebivalstvo in on je to tako dobesedno izvršil, da postajajo zločini v Poljski bliedi v primerjanju z njegovimi. Toda kmalu — septembra 1941 — so mu naciji predložili račun. Ukazali so Arturju Artukoviću, obsojenemu zločincu, ki sedaj sedi v Paveličevi vladi, naj organizira hrvatsko legijo, ki se bo borila z Nemci proti Rusom.

"Artukoviće je imel na razpolago samo vstaje, vendar večina med njimi ni hotela zamenjati krasne karijere ropanja po Hrvatski z borbo proti ruskim vajakom."

Nato sledi opis, kako so vstaji s silo nabirali vojske med hrvatskimi kmeti. A njihov račun je bil brez gramarja. Kmeti so ubogali, dokler so imeli puške v hrbet, ko pa so v vlak dognali, da jim je majhno število stražarjev izročeno na milost in nemilost, so izkoristili priliko in pobegnili v gozdove. "Mikroskopsko število hrvatske legije, ki je vendarle prispelo na rusko bojišče, je najboljši dokaz, kako

se je hrvatski narod odzval vpo-klicu."

V dolgi vrsti statističnih podatkov pisatelj nudi američkemu čitatelju jasno sliko o zločinih nacijev, koliko Nemci in Italijani v Kraljevu, Kragujevcu, Zaječarju in Primorju.

Nemci so poslali v Jugoslavijo 5 divizij, ki bi jih mnogo boljše uporabili v Rusiji. Zahtevali in dobili so pomoč od Bolgarov in Madžarov, kajti število ržtev, ki so jih pobili četniki, je raslo od ene do dne. Nevidna vojska Draže Mihajlovića ni ostala sama noben trenutek. Januarja letos je svet zvedel, da ima vojska vojvode Draže tudi letala. "Nemci več niso mogli kričati, da so zlomili odpor. V resnici so dobivali hude udarce in so bili prisiljeni braniti se. Kar so tako dolgo poizkušali preprečiti, se je zgodilo: pojavila se je tretja fronta. Jugoslovansko podzemno gibanje je doseglo svojo največjo zmago. Vsako podzemniško gibanje teži na tem, da bi dosegli točko, kjer bi odvrlo masko, izšlo iz skrivališča in vstopilo v odprt boj. Zadnji cilj vsakega podzemnega gibanja je odkrita vojna. —Jugoslovani so dosegli ta cilj."

Njegov opis Draže Mihajlovića je kratak in topel. Draža Mihajlović, edini vojni minister, svoboden in v svoji lastni domovini v vsej Evropi, polaga prisojone nekeje v Jugoslaviji in njegov glas se sliši v London. . . .

Kjerkoli je bil Draža Mihajlović, kjerkoli se zbirajo njegovi četniki, pa naj bodo samo pečiča na vrhu gore ali straža v nekem gorskem skrivališču, oni niso sami. Niso sami. Oni so samo del velike vojske, ki se je pravkar začela boriti in ki ne bo odnehala do končne zmage. To je nenavadna vojska. Nima imena —ali pa jih ima morda preveč. Ta vojska je posejana po vsem svetu. Njeni vojaki govore mnoge jezike in kdo bi mislil, da se ne razumejo med seboj. Pa ni tako. Morda mnogi četniki sami ne vedo, da so vojaki velike vojske. Morda ne vedo, da je na vseh straneh sveta ogromno število divizij te iste vojske na vseh straneh sveta. Še neka posebnost je v tej vojski: mnogi njeni člani sploh ne vedo za svoje tovarišče.

"Toda vojska živi in raste iz dneva v dan. . . ."

Madžarsko-rumunska napetost

Washington, 25. aprila (radio). — Tukajšnji diplomatski krogi sodijo, da se napetost med Rumunijo in Madžarsko bliža vrhuncu zaradi bojevitnega govora madžarskega predsednika von Kallaya. Ta je v svojem govoru v Budimpešti hvalil vojaške "uspehe" Madžarske. Pri koncu pa je dejal, da je njegova država v sedanji vojni "utrjena".

Tukaj se sodi, da se bo v rumunjskem tisku začela silna govorja proti Madžarski, ki bo samo še povečala že itak besno razpoloženje rumunskega naroda proti Madžarom.

V opozorilu predsednika Kallaya, da so "madžarske čete razmešene na vseh mejah in da bodo branile Madžarsko pred vsakim napadalcem", mnogi vidijo strah pred možnim poskusom rumunske vojske, da vrne izgubljeno Transilvanijo.

Rumunija, ki je drago plačala svoje sodelovanje v nacijskem napadu na Rusijo, kaže znanje, vna vse večjega nezadovoljstva. Narod vse bolj glasno zahteva vrnitev Transilvanije, ki jo je Hitler odstopil Madžarski s tako imenovanim dunajskim dogovorom leta 1940.

Govor Vilderja na londonskem radiu

London, Anglija. (JIC) — Nedavno je imel poslanik Večeslav Vilder na londonskem radiu sledeči govor:

"Ne čudite se, da so vstasko gibanje čisto osramotili najslabši elementi. Ne čudite se, da so se tu in tam v imenu vstaskoga gibanja počenjala največja zločinstva in strahote. — Dobesedno te besede je izgovoril 28. februarja na tako imenovanem saboru v Zagrebu sam tako imenovani poglavnik Ante Pavelič, priobčil pa jih je zagrebški dnevniki Hrvatski Narod 1. marca. Pavelič je zaklical sto in sto lutkam, ki jih je sam postavil, naj se ne čudijo, da so doslej njegove vstase zastopali najslabši elementi, naj se ne čudijo, če so njegovi vstasi počenjali največje grehe in zločine."

Pavelič s tem priznanjem prosi zase milosti, kajti on sam tudi več ne more zatajiti ali s silo zadržati strahovitoga ogroženja ljudstva nad brezprimernimi orgijami in zverinstvi, ki so jih izvršili vstasi v Hrvatski v glavnem nad Srbi, nad ženami in otroci. To prelivanje krvi kriči do neba in ni ga priznanja, ni take vode na svetu, s katero bi mogel oprati svoje krvave roke harambaša teh vstasev.

Pavelič kliče ljudem, naj se ne čudijo, da so se take krvave pošasti našle ravno v vrstah njegovih vstasev.

V tem ima prav. Hudičevu somer hudiča rodi. Zločini in zverinstva vstasev niso bila dela samih nekih poedincev, bila so plod tujevine in sovražne ideologije, ki poizkuša zastrupiti Evropo in ves svet. Fašizem in nacizem sta napravila iz ubijanja, krivničnosti, nasilja in vojske svoja nova božanstva. Ko sta Mussolini in Hitler ugrabila oblast, sta takoj hladnokrvno naznanila, da je odzvonilo človeškim pravicam, da je odzvonilo enakopravnosti ljudi, zakonom in pravici, odzvonilo krščanstvu. Treba je samo čitati razne govore vstaskih poglavarjev, s katerimi poizkušajo zastrupiti hrvaški narod in že mora vsakemu udariti rdečica v obraz, da taki grešniki sploh morejo izgovoriti besede v hrvaščini.

Vstaji so sebe takoj izključili iz slovanske skupnosti. Oni so potomci Gotov. Tako morajo sedaj seveda pljuvati na najlepše strani hrvaške zgodovine. Po tem kopitu dela Hitlerjev 'novi red' v vseh zasedenih krajih. Podjarmljenim narodom je treba ubiti vero v svobodno življenje in v vse, kar je doslej napravljalo iz naroda narod in iz človeka človeka in zato je treba falzificirati njihovo zgodovino in jo naravnati po kopitu, ki se mu podaja nemški škorenj. Paveličev režim in njegovi pomagači frankove je uporabil vse sile, da bi zgodovino hrvaškega naroda prikazal tako, da so Hrvati bili tisoč let navadni obmejni stražniki v službi Nemcev in Italijanov in da je njihovo sedanje izdajstvo samo logična posledica. Tako govori Pavelič, tako Kvaternik, tako žalostni zunanji minister Lorković. A za to ime ne more v vsej zgodovini najti ne enega hrvaškega imena, ne enega citata iz hrvaške književnosti. V Paveličevi apomenici pri otvoritvi tako imenovanega sabora se omenjata Zrinjski in Frankopan. Kakšna nesramnost! Zrinjski in Frankopan sta se poizkušala sporazumeti celo s Turki, torej z Vzhodom, samo da bi se iznebili Nemcev. Ta poizkus sta plačala s svojima glavama, usmrtili so ju na Dunaju. Pavelič omenja tudi Kvaternika. A kam je pognalo Evgenia Kvaternika sovražstvo do Nemcev? Na Vzhod, v Rusijo. Evgen Kvaternik kot Slovan v svojem dnevniku priznava, da je carsko Rusijo prosil za denar in ga tudi dobil, za borbo proti Avstriji. V borbi proti nemškemu gospodarstvu, ki jo je dvignil složno s pravoslavnimi Srbi, je padel.

O Štefanu Radiću, ki sedaj vstaji pod njegovim imenom skušajo utihotapiti nemški korobač, ni treba govoriti. Vsak udarec njegovega srca je bil slovanski. V Rusiji, carski in boljševiški, je bil kakor doma. Od Jurja Križanića, katoliškega du-

hovnika, ki je odšel v Rusijo pa vsi drugi hrvaški veličani, vsi Gundulići, Kacić Miošić, Gaji, Mažuranići, Preradovići, Strossmajeri, Gjalski, Senoe so gledali v nemškem imperializmu največjo nevarnost, a v osvobodjenju Vzhoda svojo rešitev. Pod različnimi imeni Slovanstva, Ilirstva, Jugoslovenstva, srbo-hrvatske enote so stremeli v teku hrvaške zgodovine za širo skupnost in sodelovanje na slovanskem jugu. Da, upirali so svoje oči proti Vzhodu, sprejemali civilizacijo z Zahoda. Toda ne od Nemcev, temveč od Francozov in Angležev. Tudi sam Starčević, ki so mu vstaji dali ime oče domovine, je bil ves prepojen s sovražtvom do Nemcev in prežet z ideali francoske revolucije, smatrajoč, da je en narod od Karavank do Vardarja. Vsi hrvaški Sabori, stanovski in narodni so bili izpolnjeni s politiko obtoževanja in s pritožbami zaradi nasilnosti Nemcev in Madžarov. Za vsak pečen hrvaške zemlje, za vsako najmanjšo pravico, so se borili in protestirali. Samo tako se je mogel ohraniti hrvaški narod. A danes? Danes se mora Paveličev tako imenovani sabor klanjati in padati v praš na kolena pred ducejem in fuhrerjem in se jim zahvaljevati, ker so Hrvaški ukradli Dalmacijo in odrezali Hrvate od Jadrana, ker so Madžarom dali hrvaško Medjimurje. Zato ni noben čudež kot pravi Pavelič, da so med vstasi najhujši elementi in da počenjajo največja zločinstva. Ko se je fašistom in nacijem posrečilo ubiti v njih še zadnjo iskro hrvaškega ponosa in človeškega dostojanstva, jim preostaja samo še zločin, s katerim lahko pomagajo sovražnikom. A kakor ni mogoče na bajonetih sedeti, tako ni mogoče od porazov živeti. Z neizbežnim porazom fašizma in nacizma bodo izginili tudi vstaji in njun sateliti, tako imenovana vstaska država. A iz bola, trpljenja in ponižanja bo vstala nova, prerajena Jugoslavija."

Rdeči križ bo opravljal pošto

za ameriške vojne ujetnike na Japonkem

Ameriški Rdeči križ je objavil, da pisma, naslovljena na ameriške vojne ujetnike, se morejo odposiljati s strani sorodnikov in prijateljev v tej deželi po mednarodnem odboru Rdečega križa v Ženevi na Švicarskem. Pisma se pa smejo odposiljati, ako se je domneva, da je dotični morda postal ujetnik. Dokler ne bodo imena dotičnih ujetnikov objavljena v uradnih listih, naj se ne ukrene ničesar za dostavljanje pošte istim. "Provost Marshall General" vojnega departamenta je pred kratkim objavil nove sezname (liste) 120 vojaških in mornariških oseb, ujetih od Japoncev na Wake Islandu.

Dokler se ne dobijo popolnejše informacije, naj se pisma na vojne ujetnike adresirajo takole:

Ime (Na primer): John Doe. Sarža in enota vojaške službe. —Private, Infantry.

Poprej biljavoč (navedi kraj, kjer je bil ujet).

Ameriški ujetnik na Japonkem.—Formerly of Wake (iziroma Guam itd.) American Prisoner of War in Japan.

Po mednarodnem, odboru Rdečega križa v Ženevi, Švica.—International Red Cross Committee, Geneva, Switzerland.

V kotu, kjer se po navadi prilepljajo poštarne znamke, naj se napiše: "Prisoner of War Mail, Postage Free" (Pošta za vojne ujetnike, poštnine prosta).

Pisma, ki se odposiljajo vojnim ujetnikom, so poštnine prosta, kakor je to določeno po ženevski konvenciji Rdečega križa od 1. 1929 in poštini konvenciji od 1. 1934. Do sedaj ni bilo nič ukrenjenega glede proste poštnine za pisma, naslovljena na internirane civiliste, dasi se regulacije v tem pogledu v kratkem pričakujejo. Za enkrat je treba še plačevati poštnino za pisma na internirane civiliste.

Do sedaj se ni nič uredilo za pošiljanje paketov vojnim ujetnikom v japonskih rokah in naj se ne priloži nikak denar v pismih.—Common Council-FLIS.

IZ NAŠIH KRAJEV

ZOFKA KVEDER

HRVATARJI (Nadaljevanje.)

Katra je zajokala in tudi Jernej je začel tarnati in stokati in obljubovati, da da vse, nevem kaj, samo noge ne proč! Seveda siromak je, ali naj se ga vendar usmili! — Zdravnik je poslal po par mož, ti so prijeli Jerneja in zdravnik je začel rezati, striči, izpirati. Može so se morali izmenjavati, tak smrad je bil od gnoja.

— Kost še ni načeta. Ali še par dni bi bili čakali in nihče vam ne bi pomagal. Gnoj bi vam bil zastupil vso kri, pa bi jo odžvižgali!

— Reveži smo, — je tožil Jernej — denarja ni.

— Da, da, za zdravnika ni denarja, — je dejal doktor, ki je poznal svoje ljudi.

Ostro je zabičal, kaj imajo delati, kaj ne. In še enkrat je ozmerjal Jerneja in druge, predno je sedel nazaj v voz.

— Prebito ljudstvo! Samo s krikom in psovanjem se še kaj doseže, lepa beseda je bob v steno, — je mislil sam pri sebi.

V vasi pa ga imajo od tedaj v visoki časti. — Fin gospod, malo hud, ali fin gospod! In zastopi, zastopi! —

V.

Vaški fantje so imeli fantovščino. Poroke so za zdaj že minile, — ob košnji in ob velikem poljskem delu se nihče ne ženi. Precej odkupnine za vaška dekleta se je nabralo, tudi nekaj mladeničev je želelo stopiti med fante. S sedemnajstimi leti so jih sprejemali. Vsak je moral plačati tako pet goldinarjev. Letos je bilo dobro leto za fante, v skupni blaginji so imeli petdeset goldinarjev samo od ženitb, potem je prišla še petorica mladeničev, to je dalo vsega skupaj petinsedemdeset goldinarjev. Vodja fantov, Miško, je zato v vaški krčmi naročil posebno dobro gostijo. Dvoje jagnjet je treba speči, cvrtja dovolj za vse, klobas in suhega mesa, vina in piva je pripraviti. Žganje mora plačati vsak sam, — pri fantovščinah se ne žganjari. Zunaj v šupi so jim postavili mize, plesali bodo v hiši. Godce so plačali posebej, ne iz fantovske blaginje.

Takoj po večernici se je začela gostija. Mladeniči so morali prvi piti na zdravje vseh vaških fantov. Miško jim je napravil govor. Na vaško čast naj gledajo, nikogar naj se ne boje, kjer koli so. Bežati pred tujimi fanti je sramota. Potem so si zataknili krivce za klobuk in ceremonija je bila končana.

Godci so godli, okoli dolgih miz so jedli in pili. Pečivo, kolači, cvrtje, svinjina, pečenka, salata, vse je stalo v velikih posodah okrog. V pisanih, kmečkih vazah so držali nageljni, rožmarin in rozenkraut; vmes so tičale široke rože, srčki, goreča ljubezen in žolte astra. Tudi fantje so imeli na prsih šopke od rdečih belagonij, fuhsij in nageljnov. Vsi oboji in trami so bili oviti s smrekovim zelenjem. Kegljisce je bilo danes tudi samo fantom odprto.

Hitro je ginila pečenka za mize, dva fanta sta točila pivo iz soda, ki so si ga sami nastavili v kotu. Vsi so bili veseli, že v začetku so peli in ukali. Kolače in cvrtje so hranili za pozneje, ko pridejo dekleta. Lepi fantje so vsi. Vsi snažni, z obrbitimi bradami, z malimi, koketno zasukanimi brčicami pod nosom in lepo počesanimi lasmi. Danes so se posebno čedno oblekli, na nogah imajo lične, nizke čevlje, okrog vratu snežnobele ovratnike s pisanimi kravatami, nekateri nosijo igle v njih s svetlimi kamenčki. Vsi so v črnih ali svetlosivih oblekah, prav gosposki. Suknje so obesili okrog po klinih, telovnike krase srebrne verižice na urah, za klo-

buki imajo zataknjene dolge viržinke. Tako goloroki v čistih, novih srajcah, s svetlo likanimi manšetami in v belih, širokih, s čipkami obrobljenih predpasnikih, — kakor se to pač na vsaki gostiji spodobi, — izgledajo prazniško in veselo. Z dopodajenjem jih ogledujejo stari kmetje od svoje mize v kotu pri oknu v hiši. Vsak, kdor gre po cesti mimo, se ustavi in pogleda z nasmehom proti šupi. Od daleč se bližajo že dekleta v rožastih, modrih in belih, lehkkih jopicah, z belimi predpasniki na pisanih krilih; na nogah lepe, špičaste čizme, z rudečimi ali zelenimi vezmi in lakastimi kopicami, na glavi svetle, pisane rute, na prsih dišeče šopke. Od daleč postajajo po dve in tri v gručah in sramežljivo gledajo k fantom.

Zdaj skoči nekaj fantov od miz, v hipu so pri dekletih, ki zabijajo in gledajo v stran. Najraje bi zbežale domov, tako jih je sram, ko položijo fantje desnico okrog njih pasov, — ali plesale bi zopet silovito rade in vse rudeče se dajo odvesti od fantov v hišo.

Godci že igrajo poskočnico in kakor prihaja par za parom, tako se zavrtje, poskočijo. Fantje ukajo, potrkavajo s petami ob tla, pisana krila frfotajo v zraku, lica žare. Pri odprtih oknih gleda vaška dečad v hišo in modruje, kako "naš" ali "naša" najlepše pleše izmed vseh. Hej, kako so lehki, gibčni, poskočni! Lepo se niha telo v pasu, glava se klanja na desno in levo, noge se komaj vidno dotikajo tal. Zdaj prenehajo godci, še enkrat se zazibljejo plesalci in obstoje. Vse žari iz njih, kratki, vroči dihi jim prihajajo iz smejočih ust, mokro se svetijo oči, bliskajo. Dekleta so potegnile rute z glav, vise jim preko ram. V lepo vpletelih lasih rde nagejni, zeleni rožmarin. Izza polnih, krivoredičnih ust se belijo zobje, čisti in zdravi, kakor biseri.

In zopet zaukajo: — Juh! Juh! — in še pred hišo in v šupi: — Juh! Juh! —

Po vsi vasi zavzveni uknanje, po vsi dolini se razbeži, po vseh bregovih odmeva, veselo prazniško. In mladeniči, ki so danes prvokrat fantje, prvokrat na plesišču, napijajo vsakemu, ponujajo viržinke okrog, delajo se strašno korajžne in ne vedo kaj bi od veselja in ponosa. Dekleta se vsa razgreta naslanjajo ob stene, hihitajo in se sramežljivo dotikajo z ustnicami vina, ki jim ga ponujajo fantje; slastno odkrhavajo z zobmi cvrtje in kolače, a vendar počasi, zakaj ne spodobijo se jesti, kakor na dnini.

In zopet zaigrajo godci, zopet se zazibljejo plesalci. Vedno hitreje igra godba, vedno hitreje se vrte. Godci igrajo neprenehoma. Kakor hitro se malo ustavijo, že pribeže fantje: — Igrajte! Igrajte! — Desetice padajo pred nje na tla, okrog njih stoji pijača, za klobuki in v žepih imajo vse polno smodk. Ne smejo omagati, ne smejo si odpočiti.

V šupi in v hiši vse vre. Eni prihajajo, drugi odhajajo. Dekleta so vsa potna, vroča, šopki na prsih in v lasih venejo, ali rožmarin in rezeda in belagonije diše še opojneje in omamneje. Beli predpasniki so že pomčkanji, politi z vinom; dekleta imajo zadaj na svetlih bluzah madeže od potnih rok plesalcev. Vse je razjarjeno. Mize niso več tako v lepem redu, pijača je razlita in kaplja na tla, vaze s šopki so prevrnjene, jedi so onesnažene s pepelom smodk.

Solnce zahaja. Po zelenih gozdih so se razsule zlate lise, vrhovi gore v rudečem žaru, po obledelih nebu so razgrnjeni rožasti veli. Cerkvica vrh hriba se blešči, kakor sneg, iz dolin se raztegajo že črne sence. In po vseh poljih je mir in samota.

(Dalje prihodnjič.)

"Why, David—are you trying to say you want me to be co-owner on your War Savings Bonds from now on?"

in strojnici, delujejo na sovražnikove letalce bolj psihološko s tem, da jih spravljajo v strah in negotovost, kakor pa jim povzročajo resnično škodo.

Iz tega sledi, da je prvi cilj obrambe, da napravijo čim več škode bližajočim se sovražnim letalom in ponosno lahko zatrdim, da je mlado in hrabro jugoslovansko letalstvo to napravilo. Dalo je vse, kar je moglo z ozirom na številno jakost v primeri s sovražnikom.

Pred bitko

Kot zrakoplovni narednik pilot-lovec sem bil dodeljen 102. lovski eskadrilji 6. letalskega polka. Ta eskadrilja je imela na razpolago deset letal Messerschmidt Me-109 in bila je, kakor vse druge v tem polku, za obrambo Belgrada.

Dne 5. aprila je moj komandant dobil ukaz, naj odredi dva pilota iz moje eskadrilje, da zgodaj jutraj 6. aprila poletita proti Beli Cerкви in Vršču do meje. Za to nalogo je komandant določil kapetana Milana Zunića in mene. Ker se je po prevratu 27. marca vedno pričakovalo, da nas bodo Nemci napadli, smo se mi letalci vedno pogovarjali o raznih načinih bojevanja v zraku. Zvečer tega dne smo vsi bili zamišljeni in nagnoski smo čutili, da se bo nekaj velikega zgodilo. Po pogovorih v pisarni nam je komandant voščil lahko noč, nas ob vse skupaj s svojim blagim pogledom in nasmehom in vsi smo čutili, da se poslavljamo od tovarišev, ki jih nikdar več ne bo videli.

Komandant in vsi piloti so odšli k počitku v vojaške spalnice, kajti ukaz je prišel, da morajo nocoj vsi častniki spati v vojašnici. Kapetan Zunić in jaz sva odšla spat na poljske postelje v hangarju, pred njim pa so stali naši jekleni ptiči, polni streliva in goriya, pripravljeni poleteti vsak trenotek.

Dne 6. aprila zjutraj so zatulile svarilne piščali in v hipu je bila vsa posadka letališča na nogah. Tudi midva sva skočila pokonci in stekla k najinima letalom. To pa je bilo samo za poskušnjo in čez pet in dvajset minut je prišlo znamenje, da je

vse v redu. Vsak se je vrnil na svoje mesto, midva pa sva ostala pri letalih in čakala, da se malo zdani, da bi mogla vzleteti. Vzletela sva ob 4:30 in krožila v višini približno petsto metrov 45 minut v prostoru med Belo Cerkvijo in Vrščem in s svojo radijsko postajo neprestano sporočala radijski postaji na zemlji, da nisva opazila nobenega sovražnika. Potem sva se vrnila na zemunsko letališče. Tu so nama napolnili letali z gorivom, nakar je kapetan Zunić odletel sam z isto nalogo kot prej. Jaz in drugi piloti smo ostali, pripravljeni, da poletimo vsak trenotek.

Začetek bitke

Ob 6:40 smo slišali po radiju, da so bila napadena in bombardirana mnoga letališča v državi, zlasti letališče v Skoplju. Ob 6:45 je prišel ukaz, naj odleti izvidnica, sestojeca se iz dveh letal in kroži nad Bežanijsko koso v višini 3000 metrov, kajti slišali smo, da so neka letala preletela čez našo mejo iz Madžarske. V prvi izvidnici sva letela podporočnik Dragoslav Kostić in jaz. Krožila sva med Indijo in Obrenovcem na višini 2500 do 3000 metrov in opazovala nebo. Čez deset minut sva dobila naročilo, naj paziva, ker bodo sovražna letala kmalu prišla in se bodo vsa naša letala dvignila v zrak. In res čez pet ali šest minut sva videla naša letala, ki so se po dve in dve dvigala v zrak in v lepem redu nekatera odletela nad Pančevo in druga nad Obrenovac. Midva sva krožila nad Pazovo, bolj blizu Zemuna.

Prva letala, ki so priletela, da bombardirajo Belgrad, so se bližala od rumunske meje proti Pančevu. Zapazila sva jih od Zemuna in jim letala nasproti. A takoj sva zapazila, da se letala bližajo od vseh strani: od Avale in od madžarske meje. Kmalu sva opazila pod seboj v višini 2000 metrov skupino 12 letal tipa Do-17 in ker so bila najbližja in je najin položaj bil ugodnejši za ta napad, sva se takoj odločila, da jih napadeva. Dogovorila sva se, naravnala svoji letali in pomerila sva svoje topiče in strojnice. Najprej se

Boji nad Belgradom

Ob obletnici nemškega napada na Jugoslavijo je dobro, da se opišejo boji v zraku nad Beogradom, s katerimi se je začela v nedeljo, 6. aprila 1942, krvava borba med Jugoslavijo in silami osi. Ker so v vojni misliji polkovnika Dragutina Savića, ki je nedavno prispela v Združene države, letalci, ki so se aktivno udeležili teh borb in s svojim junaštvom in požrtvovalnostjo napisali najsvetlejšo stran v tej vojni, smo naprosili dva med njimi, poročnika Miloša Jelića in narednika Vukadina Jelića, da nam pripovedujeta o teh bojih. Kot pričevanje očitvecev teh zgodovinskih dogodkov so te izjave naših letalcev zlasti pomembne in dragocene danes v tej daljni zavezniški državi, ker bodo, kot upamo, pravilno osvetlile važno razdobje našega bojevanja, ki so ga slabo obveščeni tuji dopisniki morda prikazali nepopolno in netočno. Zaradi pravilne ocene vzornega viteštva naših letalcev in resnici na ljubo prinašamo njihove izjave s pripombo, da so nam jih dali v vsej obširnosti vredni skromnosti naših vojakov, ki niso nikdar prišli v skušnjava, da

bi se širokoustili in hvalili s svojimi junaštvom, temveč so jih pripovedovali brez primese, sramežljivo in samo odgovarjajoč na vprašanja.

Najprej prinašamo izjavo narednika pilota-lovca Vukadina Jelića. Njegovo pripovedovanje nudi tipično sliko tega, kar je vsak med našimi letalci preživel tiste dni.

Ali je mogoče braniti mesto pred zračnim napadom?

Iz izkušenj mest, ki so v drugi svetovni vojni pretrpela težka bombardiranja iz zraka, kakor n. pr. Varšava, Coventry in London, je bilo jasno, da se nobeno mesto ne more braniti pred zračnim napadom, če za obrambo nima mnogo več lovskih letal kot jih ima napadalec. Samo, če je mogoče vsako poedino letalo sovražnega zračnega napada napasti z obrambnimi lovskimi letali, je mogoče pričakovati uspešno odbijanje napada. Sicer bi se navzlic neustrašeni obrambi in navzlic njenim morebitnim uspehom, da bi zrušila neko število sovražnih letal, ostane vendarle prebit skozi obrambo in leteč nad mestom napravil veliko škodo. Države, ki so imele mnogo več lovskih letal, kakor mi in tudi drugih modernih sredstev za obrambo me-

sta, niso mogle zavarovati svojih mest pred nemškimi bombardiranjem. Ovre, ki na zemlji obstajajo iz protiletalskih topov

In the Path of the Hard-Hitting Commandos

British commandos, supported by naval and air forces, are smashing through Vichy French resistance on Madagascar and battling for strategic points like Fort Dauphin (above), which is located at the southern tip of the island. The invasion is being carried out with the approval of the U. S. government. (Central Press)

je podporočnik Krstić nenadno spustil z letalom navzdol in takoj za njim jaz. Napadla sva zadnje trojko sovražnih letal. Krstić je napadel njenega voditelja, jaz pa njegovega spremljevalca z leve strani. Spuščajoč se strmo proti letalu, ki sem si ga vzel na muho, sem opazil Krstičevo letalo, kako je švignilo naravnost v rep sovražnikovega bombarderja, takoj zatem pa je kakor kamen padlo navzdol in mislil sem, da so ga zrušili.

Jaz sam sem se nemškemu letalu tako približal, da mi z ognjem iz strojnici nič ni moglo. Samo plamene sinjega dima sem videl, sikajoče iz cevi in švigajoče mi nad glavo. Ko sem sovražnika dobro ujel na muho, sem potegnil sprožilec in ga zasul z ognjem iz dveh topov in strojnice hkratu. Videl sem natančno, kam zadevajo strelji, kajti imeli smo sveteeče strelivo. Iz ležajev levega motorja sovražnikovega motorja se je pokazal črn dim, letalo se je vžgalo, se prevrnilo čez krilo in zletelo v globino. Kdaj je udarilo v tla nisem opazil, a ko sem se vračal na letališče, sem opazil, kakor se nekaj kadi na njivi med Bežanijsko koso in Staro Pazovo. Vprašal sem po radiju, če naj se spustim, da mi nalijajo goriva in dajo novega streliva. Odgovora ni bilo. Ko sem se približal letališču, sem videl naša letala, posejana po vsem pristajališču. Posrečilo se mi je spustiti se med njimi. Rokaji so me začeli objemati in izpraševati me o podrobnostih. Povedali so mi, da so opazovali mojo borbo in da so videli, kako je sovražno letalo v ogenj zavito padlo na tla. Ko so mi mehaniki polnili letalo s strelivom in z gorivom, je prišel podporočnik Krstić in pripovedoval, kako mu je pri napadu na vodjo trojke desni spremljevalec s strojnico poskodoval motor in kako se mu je posrečilo pristati brez koles, ki jih ni mogel odpreti.

Med temi pogovori smo zapazili dve letali, ki sta se iz Belgrada bližali letališču. Bila sta dva Messerschmidta, samo čigava sta, ali naša ali sovražnikova nisemo vedeli. Čim sta se približala, sta začela streljati. Tudi nas je bilo na letališču okrog dvajset; k sreči ni bil nihče ranjen in tudi letala niso zadeli. Mehaniki so imeli ukaz, da nismo polniti letal med zračnim napadom, temveč se morajo skriti v zavetišču, vendar se to niso ozirali; polnili so letala govoreč: "Naj le napadejo, vse nas ne morejo pobiti." Tedaj se naši letalci v zraku že borijo z nemškimi. Jaz sam sem videl kako je neki naš pilot (poznem se je pokazalo, da je bil to kapetan Savo Poljanec) napadel nemškega Stuko in ga zrušil v Pančevsko korito.

Čeprav so nemška letala prihajala val za valom, naši piloti niso odnehali. Čeprav jih je bilo manj in manj, so se dvigali in spuščali iz borbe v borbo povzročali sovražniku škodo mnogi so to plačali s svojimi življenjem. Naši višji častniki ki so opazovali te borbe, so nam globoko pretreseni izražali svoje občudovanje. Sam vrhovni poveljnik letalskih sil, general Borivoje Mirković, je objema nekoga pilota, ki se je spustil na zemljo, ko je uničil sovražnikovo letalo in mu govoril: "Nikdasi nisem mislil, da imam tako požrtvovalne in hrabre pilote lovce."

(Konec prihodnjič.)

NOTE!

Save this copy of PROSVETA. It is needed for VICTORY.

SAVE

- ★ All Wastepaper
- ★ Old Rags
- ★ Old Rubber
- ★ Scrap Metal

Turn it over to some local salvage agency

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih.

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

★

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne.—Cene smerne, unjsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-58 S. LAWDALE AVENUE CHICAGO, ILLINOIS
TEL. ROCKWELL 4864

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in pristoje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nečlano \$1.20 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri osvetitvi \$1.20 za tednik, se jim to pristoje k naročnini. Torej sedaj ni vroška reči, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnitev.—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku. Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$6.00	Za Cincro in Chicago je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 6.30
2 tednika in 7.00	2 tednika in 11.10
3 tednike in 9.50	3 tednike in 15.90
4 tednike in 12.50	4 tednike in 20.70
5 tednikov in 16.00	5 tednikov in 25.50

Za Evropo je \$9.00

Isposnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order in plačate Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2857 So. Lawdale Ave.
Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1) Ime _____ Čl. družina št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) _____ Čl. družina št. _____

3) _____ Čl. družina št. _____

4) _____ Čl. družina št. _____

5) _____ Čl. družina št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____